

Aspekty prawne fotografowania wizerunku osób i miejsc

Anna Benicewicz-Miazga

Człowiek w przestrzeni publicznej

Nieodłącznym elementem dobrej fotografii ulicznej jest człowiek, ale....

Przestrzeń publiczna lub prywatna to sfery, w których fotografowanie teoretycznie nie jest ograniczone. Zdjęcia można wykonywać w centrach handlowych, na ulicy, w parku czy na prywatnych imprezach. Jednak **swoboda wykonywania fotografii nie jest równoznaczna ze swobodą ich publikacji** i rozpowszechniania. Może dojść do naruszenia dóbr osób znajdujących się na zdjęciach, co pociąga za sobą konsekwencje prawne. Już samo wykonanie zdjęcia człowieka w sytuacji intymnej może być uznane przez fotografowanego za naruszenie jego dóbr osobistych. Osoba widniejąca na fotografii ma prawo żądać jej usunięcia, a w przypadku publikacji, domagać się zadośćuczynienia.

Według polskich przepisów, **rozpowszechniając bez pozwolenia czyjś wizerunek** na zdjęciu **fotograf łamie prawo**, chyba, że jest w stanie udowodnić, że zdjęcie nie miało w zamiśle przedstawiać konkretnej osoby i stanowi ona element szerszej sceny. Zgodnie bowiem z ustawą z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych., artykuł 81 ust. 1

pkt 2 prawa autorskiego, jeśli dana osoba nie stanowi głównego tematu fotografii, nie jest konieczne uzyskiwanie zgody na rozpowszechnianie jej wizerunku.

Osoby, które stanowią jedynie szczegół całości (zgromadzenia, krajobrazu, imprezy publicznej, wiecu, koncertu) są pozbawione prawa do decydowania o rozpowszechnianiu swojego wizerunku. Rozpowszechnianie zdjęć z nimi nie wymaga zezwolenia, jeżeli stanowią jedynie element całości i w razie usunięcia ich z kadru nie zmieniłyby się przedmiot i charakter fotografii. Celem powyższego wyłączenia jest umożliwienie prowadzenia działalności dokumentacyjnej i sprawozdawczej, a także zapewnienie wolności fotografowania wydarzeń publicznych.

Wyłączenie ochrony wizerunku nie działa, jeżeli mamy do czynienia z portretem konkretnej prywatnej osoby, tyle że utrwalonym np. przy okazji imprezy publicznej lub przebywania na wolnym powietrzu. Zazwyczaj przyjmuje się, że tłum to co najmniej trzy osoby w kadrze. Ponadto nie jest dozwolone rozpowszechnianie bez zgody portretowanego zarówno jego wizerunków „skadrowanych”, jaki i wizerunków wkomponowanych w większą całość, lecz stworzonych

w warunkach naruszających jego prawo do prywatności.

Fotografowanie z zaskoczenia może być odebrane jako przejaw braku kultury i szacunku oraz naruszać prawo do prywatności. Człowiek nie chce być traktowany przedmiotowo i warto spróbować porozmawiać z fotografowaną osobą i poprosić o zgodę. Można wykonać zdjęcie, aby było naturalne, a potem pokazać je i poprosić o zgodę, aby uniknąć efektu pozowania. Za domniemane wyrażenie zgody można w szczególności uznać sytuację, w której osoba, której robimy zdjęcie, pozuje do niego, uśmiecha się i nie sprzeciwia temu działaniu. Nawet, gdy wydaje nam się, że dana osoba wyraża zgodę na fotografowanie, nie powinno się robić jej zdjęć w sposób nachalny, napaśliwy, lub przeszkadzać jej w wykonywanych czynnościach.

Znani fotografowie „streetu” radzą zadać sobie kilka pytań – czy człowiek, który nas interesuje faktycznie stanowi wartościowy element dopełniający kadr, czy zadziałał tu efekt atrakcyjności lub dziwaczności jego wyglądu. Czy gdyby nam ktoś robił zdjęcie w podobnej sytuacji, zgodzilibyśmy się na taką publikację.

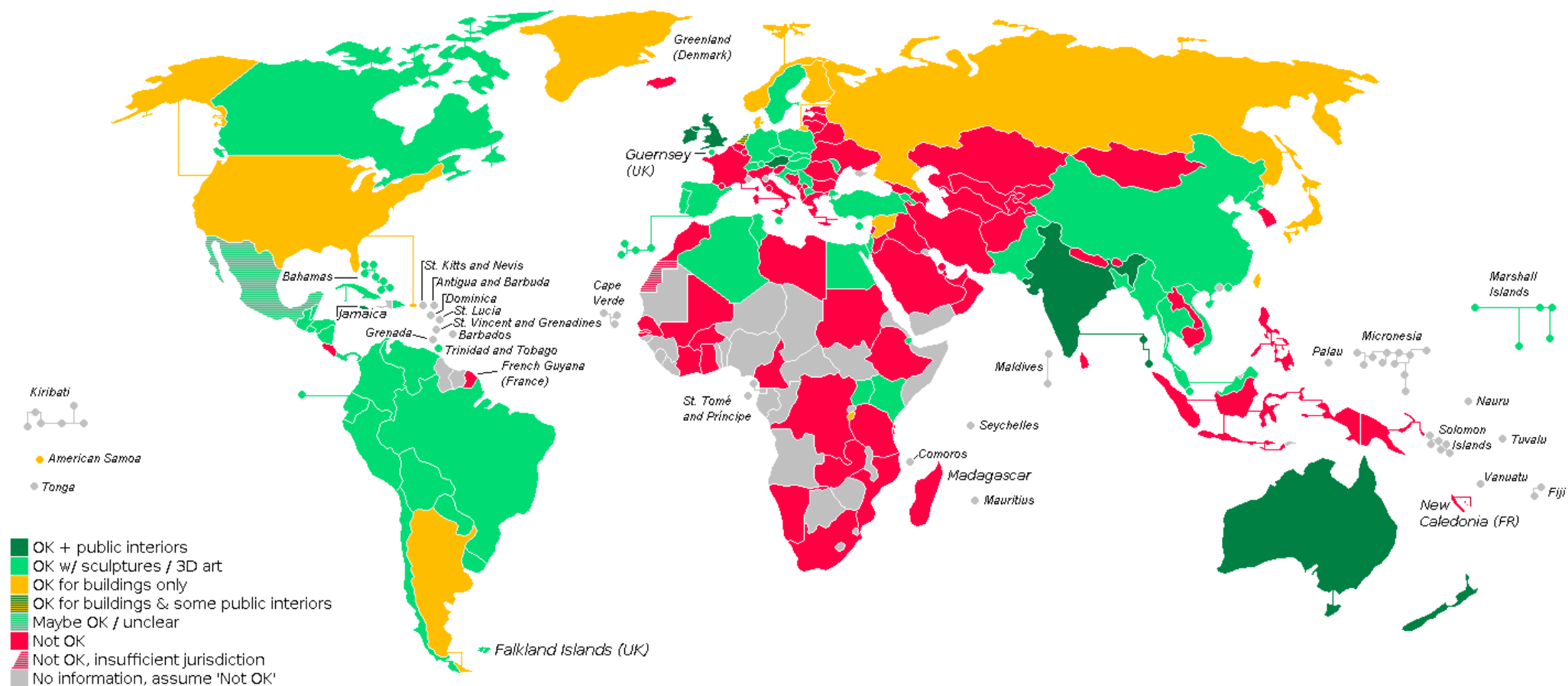
Odrębnym tematem są **osoby niepełnoletnie**. Tutaj bezwzględnie wymaga się pozwolenia opiekuna prawnego, lub trzeba użyć podczas fotografowania takich środków wyrazu, aby wizerunek nieletniego powinien być nierozpoznawalny. Odstępstwem będą zorganizowane występy artystyczne nieletnich, np. taneczne lub wokalne, w których zgoda opiekuna na udział oznacza zgodę na powielanie wizerunku.

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Artykuł 81 ust. 1 - rozpowszechnianie wizerunku wymaga co do zasady zezwolenia osoby na nim przedstawionej. Jednak od tej zasady ogólnej, ustawodawca przewiduje wyjątki, wśród których znajduje się możliwość rozpowszechniania bez zezwolenia uprawnionego wizerunku stanowiącego jedynie szczegół przedstawionej całości.

Architektura, czyli prawo panoramy

Wolność panoramy (także prawo panoramy) to potoczne określenie zbioru wyjątków w prawie autorskim, które zezwalają na wykorzystanie zdjęć **obiektów umieszczonych w przestrzeni publicznej**, bez konieczności uzyskania zgody ich twórców lub właścicieli. Podobne rozwiązania prawne wprowadzono w wielu krajach świata, jednak ich zakres jest różny w zależności od przepisów. Zazwyczaj obejmują prawo do wykorzystania wizerunku obiektów architektonicznych znajdujących się w przestrzeni publicznej, w niektórych krajach prawo to rozszerzone jest także na **dzieła sztuki** (na przykład pomniki, płaskorzeźby, murale, instalacje) lub **wnętrza** ogólnodostępnych obiektów (takie jak hol biurowca czy dworzec kolejowy).

W zależności od kraju wolność panoramy może obejmować także reprodukcje fotograficzne, materiały wideo lub obrazy. Zakłada się, że publikacja tak uzyskanych wizerunków nie narusza autorskich praw majątkowych twórcy lub właściciela budynku czy pomnika.

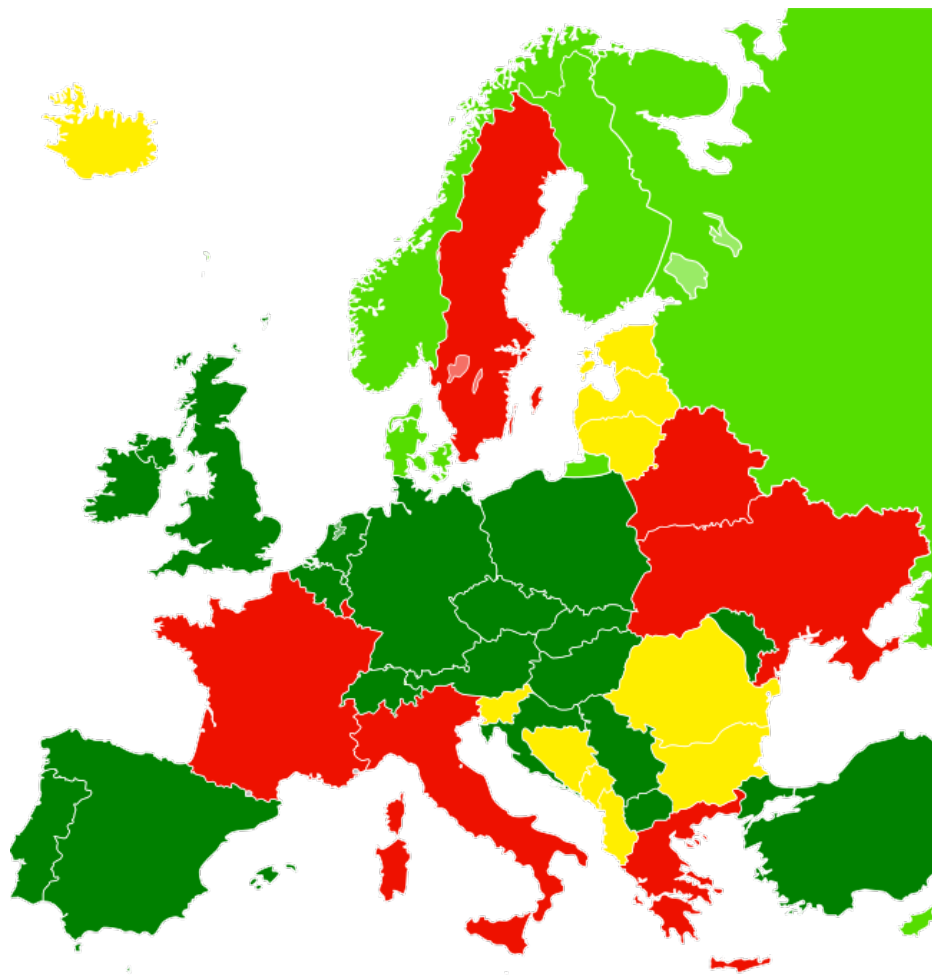
Prawo do wolności panoramy na świecie: źródło: Wikipedia

Na wielu obiektach znajdują się nadal tabliczki „zakaz fotografowania”. Ostrzeżenia tego typu stanowią jedynie wyraz woli. Teoretycznie nikt nie może zabronić fotografowania np.: w centrum handlowym. Witryny sklepowe również nie podlegają ochronie, a prawo autorskie pozwala rozpowszechniać bez zgody uprawnionego „utwory wystawione na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach, jednakże nie do

togo samego użytku” (art. 33 pkt 1 pr. aut.). Jeśli jednak ochrona wyprosi fotografa z danego miejsca to należy jej posłuchać, gdyż można zostać oskarżonym o naruszanie **miru domowego**, określonego w art. 193 Kodeksu karnego. Bez względu na wiążące zakazy fotografowania mogą obowiązywać np. na przejściach granicznych lub w bazach wojskowych. Przypadki takie szczegółowo określone są w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia

24 czerwca 2003 roku, w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony. Rozporządzenie zawiera dość długą listę takich szczególnie chronionych obiektów, m.in. obiektów Policji, Narodowego Banku Polskiego, zakładów produkujących, remontujących i magazynujących uzbrojenie i sprzęt wojskowy, czy elektrowni.

W Polsce prawo autorskie – w ramach wolności panoramy – pozwala na rozpowszechnianie zdjęć budynków, również w celach komercyjnych. Dozwolone jest to w ramach tzw. dozwolonego użytku publicznego. Wolno rozpowszechniać utwory wystawione na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach, jednakże nie do tego samego użytku (art. 33 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) – rozpo-

Prawo do wolności panoramy w Europie: źródło: Wikipedia

- tak, włącznie z dziełami sztuki
- tak, tylko budynki
- tak, tylko w celach niekomercyjnych
- nie
- brak informacji

wszechnienie nie może mieć na celu bezprawnego kopiowania (aby wzorując się na fotografii – powielić obiekt w innym miejscu).

W przypadku budynków mieszkalnych, w których klatki schodowe (zazwyczaj w bardzo starych budynkach) są wdzięcznym tematem lub tłem do fotografii, sytuacja nie jest jednoznaczna. Z uwagi na wiek budynków, w wielu przypadkach prawa majątkowe do utworu mogły już wygasnąć. Tym samym nie pojawi się kwestia zgody na powielanie wizerunku obiektu. Jednak pozostaje kwestia poszanowania miru domowego, gdyż klatka schodowa może być pojmowana jako przestrzeń prywatna, a nie publiczna. Warto zatem pytać o zgodę zarządcę danego obiektu, szczególnie jeśli klatka jest zamknięta i nie można do niej swobodnie wchodzić.

Ciekawym przykładem wyjątku prawa panoramy jest paryska wieża Eiffla. Ten obiekt można swobodnie fotografować za dnia, jednak na opublikowanie zdjęć symbolu Paryża wykonanych po zmroku trzeba już uzyskać pozwolenie. Prawem autorskim chronione jest oświetlenie wieży.

W Australii prawo panoramy obejmuje możliwość robienia zdjęć wewnątrz miejsc publicznych. W Stanach Zjednoczonych ograniczona jest do fotografowania budynków, ale bez dzieł sztuki, czyli np. bez płaskorzeźby umieszczonej nad wejściem do budynku.

ZAPRASZAMY DO DYSKUSJI NA FORUM
<http://ckfoto.pl/forum>